

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

Za inostranstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 29. maja 1936.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Kje ste slovenski možje-veljaki?

Radi priobčujemo ta dopis, ker v marsičem ustreza našemu gledanju na položaj. Ured.

Vse, prav vse, kar resnično slovensko čuti, duši in mori zavesti današnje naše onemoglosti. Peče nas, da nismo sposobni za nobeno odločno skupno akcijo. Bolečih samoobtožb ni konca ne kraja.

In vendar dokazuje prav to duševno stanje, da dozorevajo razmere za preokret. Nič drugega ni treba, ko vso to nezadovoljnost nad samim sabo in nad razmerami spremeniti in usmeriti v jasno, aktivno hotenje, pa bi doživeli Slovenci svoj veliki dan. Toliko zavestnega in podzavestnega hrepenenja še ni polnilo slovenske duše, kakor danes. Vse drhti v pričakovanju, da pride od nekdaj sveža sapa, krepka iniciativa, jasno geslo ter sprosti vse nakopičene energije v močno akcijo.

To čutimo: Prihaja dan, ko bo moral slovenski narod izpričati svojo pravico do polnega narodnega življenja, ko bo moral prvič v zgodovini to izpričati z močnim dejanjem in velikim tveganjem ter dokazati svojo enodušno voljo, da hoče o svoji usodi sam odločiti. Nihče mu ne more prihraniti te preizkušnje. Zato morajo vsi naši napori iti v smer, da svoje moralne sile strnemo ter stremo in zadušimo v svojih vrstah vse, kar nas razkaja, slabi in moti živi utrip narodove duše.

Tak je položaj, a kakšen je videz? Videz je, da se nič ne gane, da je pri nas vse slabokrvno in predano nekemu pogubnemu fatalizmu, da nas vse bolj skrbi, ko to, kar je danes najnujnejše in najbližje. Nikjer ne vidimo spontanega odpora proti vsej tuji navlaki, ki nas duši. Vedno še pojejo skrahirani politični generali svojo staro, pusto, dolgočasno melodijo v sto variantah, z zoprnjo hinavščino in brezprimernim cinizmom se ponujajo za rešitelje tisti, ki so zakrivali vse neizmerno zlo; še jim služi močan tisk in vedno je še dovolj lahkovernih ljudi, ki nasedajo njih vabam.

Neizmerne sile trosimo za stvari, ki so naravnost naperjene proti življenjskim osnovam na-

roda in nikogar ni, ki bi z bičem nagnal iz dežele vse domače mešetarje tujih izkoriščevalcev, vse, ki so se polakomnili Judeževih grošev. Pa sanjamo o politični strnitvi slovenstva na zunaj! Jalova so vsa prizadevanja v tej smeri, dokler imamo sovražnika v svojih vrstah in za svojim hrbtom.

Noben narod ne prenese takega zajedavstva na svojem telesu, najmanj narod v našem položaju. Tu zastavimo svoje moči in razčistimo ozračje, preden se lotimo drugih nalog in zaidev.

Ne bomo ponavljali obtožb proti našemu razumnstvu in meščanstvu. Zgodovinska resnica je, da je bila ta narodova plast glavna opora vse protislovenske politike v naši državi in nosi zato krivdo za današnje razmere pri nas in svoj delež krivde za razmere v državi. A v vrstah našega uradništva, trgovstva, obrtništva se vrše danes korenite spremembe, ki se javljajo za sedaj v globokem političnem razočaranju, pesimizmu in apatiji. Vsa protislovenska politika živi danes dejansko samo od starih političnih nasprotstev dveh tradicionalnih političnih taborov. Zrušila bi se v nič s trenutkom, ko se ne bi mogla več hraniti iz tega motnega vira. Vse, kar ta stara nasprotstva vzdržuje in neti, služi zato protislovenski politiki.

Zal pogrešamo danes vsako močnejšo akcijo za resno preusmeritev slovenskega političnega življenja. Vsi poizkusi za ustvaritev skupne slovenske politične fronte so se morali izjaloviti, ker so izhajali iz napačnih premis in niso upoštevali razmerja politične moči posameznih skupin in skupin.

Slovensko vprašanje je veliko pregloboko, da bi ga rešili neki politiki, ki so danes na površju in jih jutri mogoče ne bo več. Važnejše od vsega drugega je duhovna in idejna priprava. Koliko predsodkov, ovir in nesporazumov je treba prej odpraviti, koliko podrobnih nalog rešiti! In kar je glavno: prej se morajo naši najboljši možje dokopati do nekih skupnih pogledov na osnovna vprašanja našega narodnega življenja.

Danes nimamo nobene skupine, ki bi po svoji

duhovni in moralni pomembnosti bila poklicana voditi akcijo za združitev slovenskih narodnih sil. Ne mislim na politično-strankarsko skupino. Na vseh področjih slovenskega življenja je treba novih pobud in iniciativ. Povsod vlada mrtvilo. Problem majhnega naroda je v skrajni ekonomiji in čim smotrnejši organizaciji njegovih moči. Kake brezvestnosti in brezglavosti počenjamo v tem pogledu! Nobene slovenske ustanove nimamo, ne kulturne, ne gospodarske, ne narodno-obrambene, ne politično-vzgojne, ki bi s svojim vplivom zajela vse naše javno življenje in ga vidno so-usmerjala.

Te razmere se odražajo tudi v življenju naše akademske mladine. Kolikor slovenska misel napreduje, zmaga po svoji notranji dinamiki kljub vplivom nekih neživljenjskih gesel in doktrin. V nekem oziru smo bili pred nekaj leti dalje, ko smo danes. Dogaja se, da se slovenske skupine vežejo druga proti drugi z jugofašisti, ko vendar predstavljajo ti povsem tuje telo v življenju slovenske univerze in danes postajajo že anahronističen pojav.

Odkod ta mir na površini? Kako, da se nič ne gane in vse tone v močvari filistrskega življenja? Ko je vendar sto in sto rok pripravljenih, da zagrabi za delo, ko vendar podtalno vre in kipi od nesproščenih sil!

Vse čaka, da se poklicani zganejo in smotrno posežejo v naše življenje in ga aktivizirajo v določeno smer. A kje so poklicani?

Ne pričakujemo čudežev, ne pričakujemo mesije, ne vodnika in še manj diktatorja, a pričakujemo in to vedno nestrpeje, da stopijo priznani predstavniki našega duhovnega življenja s svojih olimpijskih sedežev ter se postavijo na čelo vsemu gibanju za samozavednost, moralno, duhovno in politično strnitev slovenstva ter napravijo konec političnemu špekulantstvu in beganju duhov.

Dovolj dolgo že čakamo. Kje ste naši uvaževani kulturni delavci, pisatelji in umetniki, znanstveniki, profesorji slovenske univerze, gospodarstveniki, kje voditelji naših kulturnih ustanov in ugledne vzgojne avtoritete?

Kje se čuti vaša beseda, vaš vpliv, vaši protesti, vaš zgled, vaša iniciativa, vaša odločna volja,

Ivan Cankar: Predmestje*

Letošnjega marca je minilo šestdeset let, ko so hiteli dunajski študentje v predmestja — klicati delavce na pomoč, na barikade jih klicati. Tedaj se je zgodilo, kakor tisočkrat v zgodovini: črno predmestje se je prevladalo v gosposko mesto, da je prelilo kri za osvoboditev človeštva.

Šestdeset let je minilo. Sinovi tistih študentov so dandanes dvorni svétniki. O revoluciji se jim ne sanja več; in če se jim sanja, se vzdramijo póni od strahu. Bojé se tistega predmestja, ki so ga njih očetje klicali na barikade. Bojé se ga in gonijo proti njemu Metternichove policiste in Windischgrätzove huzarje. Vsi: — tisti, ki so v talarju in tisti, ki so v fraku; združena falanga proti predmestju.

* Pričujočo črtico objavljamo z dovoljenjem »Nove založbe« v Ljubljani, ki izdaja »Cankarjeve zbrane spise«, za kar se ji zahvaljujemo. Črtica je bila objavljena prvič v slavnostnem listu Jugoslov. soc. dem. stranke »Prvi Majnik 1908« obenem s črtico »O, domovina, ti si kakor zdravje!«, istotako izpod peresa Cankarjevega. Naslov te druge je Cankar stavil med ušesca. V XIII. zvezku zbranih spisov je natisnjena samo ta, medtem ko prve ni v nobenem dosedaj izišlih 19 zvezkov. V »Opomba« k XIII. zvezku izdajatelj dr. Cankar navaja, da je druga črtica izšla v omenjenem listu, spisa samega pa menda ni imel v rokah, ker bi sicer »Predmestje« ne bil mogel prezreti. Objavo je torej izvršil po samem rokopisu, opombo pa napisal na podstavi pisma Ivana svojemu bratu Karlu v Sarajevu, s katerim je zahteval od tega pri njem se nahajajoči rokopis, navedši, da ga rabi za objavo v »Majniku 1908«. Cankarjevih črtic, člankov in beležk je brez dvoma še mnogo po raznih listih, pa bi bilo škoda, če bi zapadle pozabljenju. Komur je za slovenstvo in socialne probleme, ki pretresajo njegove »Zbrane spise«, katerih izdaja bo s prihodnjim XX. zvezkom predvidno zaključena.

Klavrna, trepetajoča falanga! —

Mesto samo, to gosposko mesto, je zmerom manjše, zmerom ožje in zmerom nižje. Neploden, peščen otok stoji sredi jezera; kos za kosom mu trgajo valovi iz prestarega telesa, kos za kosom se pogreza; jezero raste, peni se kvišku. Predmestje se širi v neskončnost, objelo je mesto z železnimi rokami. —

Leta 1848. so hiteli dunajski študentje klicati delavce, črno vojsko. Samo šestdeset let je minilo. Ljudje božji! Zdaj glejte: leta 1905., na dan tistega slavnega 28. novembra, je marširalo preko dunajskega Ringa dve sto tisoč delavcev v dvanajststročnih vrstah; črna, tiha procesija — pet dolgih ur. Ne besede ni bilo, ne vzklika. Tako se vzdigne nema silna senca na obzorju; znamenje časov, ki so blizu. Besed ni bilo treba; mirno je stopil delavec v mesto in si je vzel pravico, ki jo je hotel. Preden pa je minila procesija, se je to-le zgodilo: v gostih gruclah so stali študentje pred univerzo na visoki rampi. In, kakor je šega dvornih svétnikov, so žvižgali šele poslednjim redkim vrstam, šele trudnim zakasnelcem; ampak zakasnelci, kolikor trudni, so planili na rampo. In, kakor je pač šega dvornih svétnikov, so študentje pobegnili v hišo in zaklenila so se visoka železna vrata za njimi.

Takrat me je bilo sram, da sem bil po svojem ovratniku in po svoji obleki bolj podoben študentu kakor zidarju.

Leta 1848. so klicali študentje delavce; delavci so prihiteli ter so prelili svojo kri, zato, da so študentje postali dvorni svétniki. Leta 1905. so delavci stopili na barikado; študentje in dvorni svétniki so za zaklenjenimi vrati žvižgali in trepetali. In vendar je minilo samo šestdeset let.

V tej kratki dobi je živel človeštvo hitreje nego kdaj poprej. Vse, kar je zdravega, kvišku hrepenečega, se je izlilo v predmestje; predmestje je postala zibelka prihodnosti.

Nekoč je neprebujeno, v suženjstvu molčeče predmestje poslušalo klic mesta; pa pride čas in je blizu, ko bo dremajoče, v sanjah trepetajoče mesto slišalo klic predmestja.

»Preštejte nas, pregledajte nas!«

Črna vojska, ki se je nekoč po ozkih ulicah valila v mesto, je danes nepregledna, vseobsežna. Mogočne reke se spajajo od dežele do dežele, prelivajo se iz jezera v jezero. Zdaj, ko je pomlad, ko je upanje najvišje, moč najmlajša, zdaj se ozrite, zdaj pregledajte z bleščečimi očmi to silno morje predmestja; zato, da bo vzklopela v srcu zmagooslavna misel:

Kaj preteklost! bridkost! Kaj dneva trud in skrb! Tako mirno in mogočno, kakor solnce v vesoljnosti, gre naša pot — predmestje v prihodnost.

Snov za to črtico je dala Cankarju veličastna manifestacija dunajskega delavstva 28. novembra 1905 za splošno, enako, neposredno in tajno volilno pravico po proporcijem sistemu. (Volitve na osnovi razširjene volilne pravice l. 1907. so na Slovenskem prinesle zmago SLS; dobila je 17 od 23 državnozbornih mandatov.) Manifestiralo je četrtilijona delavcev in delavk, pet ur so korakale množice mimo cesarskega dvora in parlamenta, po dvanajst v eni vrsti. Mogočneje od številke je vplivala na gledalca popolna tišina: čul se je le udar koraka silnih množic.

Cankar je gledal mimohod v bližini univerze. To pot so prvič nastopili v večjem številu tudi

postaviti se v bran za naše pravice, kje vaša požrtvovalnost?

Od vsakega človeka zahtevamo, da stoji danes na svojem mestu, tem bolj to lahko zahtevamo od vas. Vsakdanje skrbi tarejo naše majhne ljudi še bolj ko vas in ne opravičujejo vaše pasivnosti. Dosti je med vami neodvisnih ljudi in tudi takih v dobrih tvarnih položajih. Kaj naj pričakujemo od drugih, socialno šibkejših, če se vi ne zganete.

Kje ste možje-vzorniki, ob katerih značajnosti pogumu in požrtvovalnosti bi se lahko mladina in mi drugi zgledovali? Krvavo jih potrebujemo. Ne iščemo herojev! V težkih, usodnih časih mora tudi povprečen človek zrasti preko lastne neznatnosti, če stoji na vidnem mestu javnega življenja.

Ne govorim tistim med vami, ki niso nikoli imeli trdne hrbtenice in so na ljubo osebnim ambicijam in koristim bili vedno pripravljeni delati kompromise z načeli. Hlapce po mišljenju imamo na vseh položajih. Kdor ne čuti naše boli in ne trpi zaradi nje, ni naš človek. Odrekamo mu spoštovanje.

A govorim tistim med vami, ki čutijo z nami našo sramoto in nečastnost takega življenja. Zlo je, da gledate z vrha na prizadevanja malih delavcev in idealistov, da se distancirate od njih: ni prav, da malite vse, kar ne prenaša strogega ali celo svetovnega merila, da pričakujete vse od velikih kretenj in dogodkov in jemljete s svojo

skepso in kritiko še drugim veselje do dela. Premalo se zavedate preproste resnice, da noben napor iz čistega nagiba ne izgine brez sledu in da je moralna sila naroda, ki v zgodovinskih trenutkih odloča o njegovi usodi, rezultanta in plod nešteto majhnih naporov, žrtev in tveganj neštetih anonimnih delavcev. Ni res, da lahko brez škode delate v vsakdanjem življenju kompromise na desno in levo in da je načelnost potrebna samo v velikih stvareh. Taka morala nas demoralizira.

S svojo pasivnostjo, s svojim kompromisarstvom v vsakdanjem življenju zavirate razčiščenje položaja, tolerirate in podpirate nasprotni tisk in nasprotno ustanovo, dajete moralno potuho in podaljšujete življenje odpadništva, ker ga družabno priznavate in celo sprejemate od njega usluge in s tem nasproti njemu moralne obveze. In vaš zgled pohujšuje še druge in jih vzgaja k mlačnosti. Po tej poti ne pridemo do cilja. Dovolj je bilo časa za vse, da se jasno opredelijo. Kar je bilo včasih razumljivo in odpustljivo, danes ni več. Srednje poti ni več. Ali si naš, ali nisi naš.

Slovenci potrebujemo odločnih, brezkompromisnih bojnikov za svojo stvar. Če ne najdemo voditeljev tam, kjer bi jih lahko v prvi vrsti pričakovali, se bodo pojavili drugod. Ni vredno, da živimo še dalje življenje, kakršno je današnje. Najti moramo pot iz današnje moralne močvare, za vsako ceno, ali preko vas ali mimo vas. Zgodovina vam bo pisala sodbo.

Demokrati s prilastkom

Preteklo nedeljo so po tolikem napovedovanju zborovali jugoslovenski nacionalni centralisti v Ljubljani, da se tam »reorganizirajo«. Reorganizacija obstaja, če je »Jutrovo« poročilo zanesljivo, v treh točkah: da so prvič se sestali isti ljudje, ki so že doslej vodili neomajno načelnost JNS, da so se drugič tolažili in vzpodbujali med seboj z isto vodeno besedno poplavo, ki z njo strašijo že 18 let in ki so jo za spremembo razglasili za svoj »najnovejši« program in da so nazadnje ponovili bogve kolikoli do predsedanja oguljeno zagotovilo, kako je njihova ideja »za večno zmagala«.

Ti trije pglavitni minusi JNS pa se imenujejo v jugoslovanskem nacionalnem dialektu »reorganizacija«.

Reorganizacija public in onemoglosti, ki more politično samo še špekulirati.

Kot pripravo je tem reorganizatorjem napisalo »Jutro« uvodnik. Uvodnik je pogrel v bistvu »Proglas Jugoslovanske nacionalne stranke«, ki smo si ga ogledali že v zadnji številki. Pokazali smo, da ni mogel podati ne ene nove, kaj se krepke misli, da stoji pred vso to stisko in zadrego našega ljudstva samo s svojo že tolikokrat obrabljeno miselnostjo in besedno navlako. Ves »proglas« je ena sama dokazna listina umske nerodovitnosti in miselne okrepelosti svojih očetov. Stranka pogrevanja in pogretil misli.

Ko je Jevtić sunil JNS iz vlade, da se je razsula v svoje sestavine, so seveda njeni prvaki kuhali jezo in razmišljali, kako bi se maščevali. Še na demokratično načelo so bili pripravljeni pristati in obstoj hrvaškega vprašanja so odkrili čez noč. Mešetarili so na vse strani. Pa ni bilo od nikoder odziva. Morali so torej iti vase, tam pa je bila sama praznina. V praznini rado odmeva, računali so na to fizikalno-akustično dejstvo in

upali, da bodo z bobnenjem in zagotavljanjem vendar privabili ljudi.

In uspehi in nasledek vsega tega je bil nedeljski sestanek. Ta naj bi »usposobil stranko za nove borbe in nove uspehe«.

Znano je, s kakšno lahkoto se je Jevtić znebil JNS. To bi bilo popolnoma nemogoče, če bi bila ta stranka res vsaj malo zasidrana v ljudstvu. Tem manj, ker je bil Jevtić vse prej, kakor mož, ki bi ga bilo nosilo ljudsko zaupanje. Znano je prav tako, da se jugoslovenski nacionalni generali niso sprva hoteli zlepa umakniti, da so pihali od jeze in precej rogovili po raznih prednjih sobah in da so se vdali šele, ko so videli, da ne stoji nihče za njimi.

Iz te polomije pa je naredilo »Jutro« prosto po »Proglasu« tole čednostno pravljico:

»Od lanskega leta je Jugoslovanska nacionalna stranka, potem ko je odložila odgovornost za državne posle, stala ob strani. Politične razmere so se razvijale tako, da je imela ne samo za svojo rodoljubno dolžnost, da neposredno ne posega v politične odločitve, temveč da je bilo tudi taktično modro, ako se je postavila na stališče, da se ob splošnem previranju in v navalu novih rešiteljev našega državnega in nacionalnega problema kedaj pokaže, ali je njeno delo bilo res tako slabo, da je namesto nje treba postaviti samo nove kombinacije, pa bodo naša notranja vprašanja srečno rešena.«

JNS in njeni zapovedniki da bi se bili torej kar prostovoljno umaknili iz rodoljubja zgolj! Še zapupnika JNS naj bi bilo navedlo »Jutro«, ki je to poslušal in verjel!

»Čas je pokazal, da je bila ta taktika pravilna. Danes vidijo in vedo vsi, da se premnoga gospodarska, socialna in prosvetna vprašanja rešujejo še vedno s

kapitalom, ki ga je ustvarila JNS. Kljub temu mora JNS še vedno služiti za nekako krušno mater vsega, kar ji je sledilo. Politika se vodi še vedno po velikem delu le na temelju napadov in očitkov, kaj vse je JNS zagrešila in česa vsega ni storila. Cele stranke živijo v pomanjkanju lastnih pozitivnih uspehov pri reševanju naših perečih vprašanj še vedno od očitkov na JNS.«

Če šteje »Jutro« k tistemu jugoslovanskemu nacionalnemu kapitalu centralizem, centralizem zlasti naših financ, našega šolstva, če mu prišteva zlasti svojo jugoslovensko nacionalno birokracijo, ki ovira in sabotira pomirjenje jugoslovanskih narodov, potem ima seveda prav. Še vedno se vse preveč rešujejo naša osrednja vprašanja s tem »kapitalom« in likvidacija »tega« kapitala bi morala iti nekoliko hitreje od rok. Morebiti da vendarle ta »reorganizacija JNS« vladi pobudo, da ta »kapital« čimprej likvidira.

Ko tako gledamo nazaj, se šele prav zavedamo, koliko ogromnega pozitivnega dela je Jugoslovanska nacionalna stranka izvršila pri vseh svojih pogreškah in pomanjkljivostih. Osnovana v dobi diktature in ob prehodu iz gospodarskega in socialnega razcveta v kritično obdobje našega narodnega življenja, je stranka brez potresov izvedla in zagotovila ponovno sodelovanje naroda pri državnih in javnih poslih ter je bila torej od svojega početka nositeljica demokratične obnove našega javnega življenja.

Res, kje naj bi začeli naštevati to »ogromno pozitivno delo« in kako naj bi navedli vse, kar je zagotovilo »ponovno sodelovanje ljudstva«? Najbolj »pozitivno« delo je vsekako popolno obubožanje slovenskega ljudstva, naravni nasledek polne jugoslovanske nacionalne centralizacije financ. Kako pa je »narod« sodeloval pri državnih in javnih poslih, to smo videli pri postavljanju in odstavljanju županov, pri občinskih volitvah, — te nam je glede Jesenic prav plastično popisal dr. Ivo Štepihar v našem listu — pri volitvah v banovinski svet itd.

Za kratek čas naj navedemo še tale stavek iz »Jutra« o JNS:

»Še vedno je v njej združena glavna miselnost in moralična sila jugoslovanskega nacionalizma.«

Torej JNS ima »moralne« sile in tudi jugoslovanski nacionalizem jih ima. Pojem »moralni« bo vsekako treba z nova določiti. Na primer takole: »moralnost« je izvajanje vsega mogočega telesnega in tvarnega pritiska ter duhovnega strahovanja, ki ga daje vladajočemu v roke novodobni državni ustroj, da izsili z njim brezpogojno poslušnost državljanov v zadevah političnega prepričanja in naziranja.

Iz govora dr. Kramerja na sestanku bi bilo navesti njegovo izjavo o demokraciji:

»Mi pa smo prišli za to, da v našem državnem in nacionalnem življenju uvedemo novega duha jugoslovanske demokracije, da nadomestimo to, kar so oni porušili, in izboljšamo to, kar je bilo pred 6. januarjem!«

Torej »jugoslovansko demokracijo« hoče dr. Kramer! V logiki in jeziku izobraženega človeka nima in ne more imeti demokracija nobenih prilastkov: demokracija je ali pa je ni. Utesnjevanje demokratičnega načela z raznimi prilastki je torej dokaz, da kdo ne misli z demokracijo resno, da tuhta o njeni potvori.

Sicer pa celo »jugoslovanski nacionalisti« odklanjajo jugoslovansko demokracijo kot neprist-

vseučiliščniki, združeni v novo osnovani »Freie sozialistische Studentenvereinigung«. Ugledavši jih, so začeli burši, zbrani na univerzitetni rampi, zvižgati, a so se morali brž poskriti.

Razmeroma enako mogočne manifestacije so se vršile isti dan tudi po drugih mestih in industrijskih središčih. Še Ljubljani se ni sramovati tistega dneva. Zahteva po demokratični volilni pravici je bila postala tako splošna in viharina, da se jej je hočeš nočeš morala priključiti celo Narodno napredna stranka, ki je zanjo razširjena volilna pravica pomenila politično smrt. Dolgo se je upirala, a pomenili niso nobeni zofizmi; kajti če je kruh slab, ni tega kriva moka; kriv je tisti, ki je dal slabo moko ali jo je pokvaril.

Tisti dan je v Ljubljani in okolici počivalo vse delo; mirovala je celo tobačna tovarna s svojimi 2500 delavci. Soglasen sklep na predvečer, da ne gre nihče na delo, je prelomilo drugi dan le kakih 500 starejših delavk. A še te, ker so nasprotniki demokratične volilne pravice bili raztrosili vest, da izgubi pokojnino, kdor bo stavkal. Delavci so drugi dan že pred 6. uro jutraj zaprti vse dohode k tovarni; vanjo so mogli le tisti, ki so bili že pred tem časom na mestu. Toda delati ni mogel nihče: stroji so namreč počivali.

Manifestacijski shod pred Mestnim domom je bil dosedaj največji v Ljubljani. Samega demonstracijskega obhoda, ki je z rdečo zastavo na čelu — tudi v popolni tišini — odkorakal pred vladno palačo, se je udeležilo nad 12.000 oseb. Popoldan je bila v Deželnem gledališču, v polno zasedeni hiši, svečana predstava socialne drame »Jernej Turazer«. Igralsko osebje je sodelovalo brezplačno. — Dasi se je bila Narodno napredna stranka udeležila shoda oficijelno po svojem go-

vorniku, je vendar deželni odbornik dr. Tavčar naprtil deželnemu uradniku Dragotinu Švajgerju disciplinsko preiskavo, ker je stopal v spredu...

V zvezi s temi oziroma z dunajsko manifestacijo se Cankar spominja dogodkov leta 1848. Zgodovino tistih dni imamo Slovenci obdelano šele fragmentarno. Treba bo še mnogo dela, da se posamezni drobci zberejo, izpopolnijo in strnejo v pregledno celoto. Politična in kulturna slika tiste dobe pri Slovencih je malone popolnoma jasna, skoraj popolnoma neobdelana pa je še njena socialna stran. In vendar so vprav gospodarske razmere bile gibalo tistih dni.

Dnevi l. 1848. in vse, kar jim je sledilo, so samo podaljšek velike francoske revolucije, ki je z nastopom Napoleona navidezno zamrla, po njegovem padcu pa na novo oživel. Doba Napoleona bi se dala primerjati s fašističnimi režimi danes. Višek je doseglo oživljeno gibanje z revolucijo 25. februarja 1848, ko je bil pregnan kralj Ludovik Filip in oklicana druga republika. Od 1812 do 1848 — celih 36 let!

Zmagoslavni pohod parnega stroja na eni strani, ki je tisoče obrtnih delavcev pognal v brezposelnost in uničil nešteto obrtnih eksistenc, na drugi pa kopičenje bogastva v rokah maloštevilnih posameznikov, je delalo nasprotstva, ki sta jih davčni vijak in brezmejna razsipnost javnega denarja stopnjevala do obupa. O priliki Dunajskega kongresa vladarjev, ki je trajal od 1. novembra 1814 do 11. junija 1815, na katerem so na novo krojili evropski zemljevid, je priredila vlada velike vojaške parade in ljudske svečanosti, na katere je nagnala vse prebivalstvo. Hotela se je postaviti pred tujimi monarhi, češ: Naj vidijo tuji kralji

in cesarji, kako dobro se godi Avstrijcem! Ali za te prireditve je šlo iz državne blagajne nad 30 milijonov zlatih goldinarjev! Nad tri milijarde dinarjev današnje vrednosti! Potemkinove vasi so bile vsekakor cenejše. Toda že leto pozneje, decembra 1816, je prišlo do takih nemirov, da se vlada niti ni upala nastopiti z vojaštvom, nego je skušala vplivati pomirjevalno s tem, da je začela deliti vojaški kruh.

Uradno poročilo o prevratu v Parizu je prišlo na Dunaj 1. marca. Medtem se je plamen revolucije širil na vse strani. Zajel je nemške dežele, šinil preko Berlina na jug, dvignil Prago in Dunaj in se razlil po vsej državi. Za orožje sta grabila mesto in dežela. Istočasno je zagrnil revolucijarni val Italijo in se širil odtod dalje proti severu. Netiva je bilo dovolj: neznosni davki, tlaka, druginja, pomanjkanje kruha in svobode. Po vsej Evropi se je razlegalo: **Kruha in svobode!**

Prvi večji nemiri, »krušni izgredi« imenovani, so se začeli na Dunaju že na novega leta dan. Trajali so več dni. Bili so mnogo večji in resnejši od onih l. 1916. Kakor na znamenje so se od vseh strani zgrnile lačne množice v notranje mesto. Izpraznile so pekarije, pekarnice, ki so bili na glasu kot oderuhi, pa so jih porušili do tal. Kruh je bil tedaj redek in drag; dobil se je le v verižništvu za težke novce. Tokrat je vlada pomagala namesto s kruhom, s svincom: poslala je nad množice vojaštvo, ker jim policija ni bila kos. V srditih bojih, trajajočih do polnoči, je obležalo nešteto mrtvih in ranjenih. Glad je zver, ki nima strahu pred orožjem; orožje tudi ni kruh, ki bi se z njim utešil glad. Položena je bila iskra splošnemu upor, ki je izbruhnil pozneje z vso silo; znamenje je prišlo iz Pariza. (Konec prihodnjic.)

no. Letošnji 14. »Pohod« saj tako pravi. In »Pohod« bi bil gotovo hud, če bi mu dr. Kramer odrekal jugoslovensko nacionalnost, saj je bil njegov človek bržkone tudi pri reorganizaciji zraven.

Kakšna pastorka je demokracija pri jugoslovenskih nacionalistih, izhaja iz govora dr. Svetislava Popovića, ki ga tudi navajamo po »Jutru«:

»Vsak jugosloven iskreno želi demokracijo, upravo in ureditev države, ker ni večje in močnejše sile, na kateri more sloneti država, nego je volja in podpora, ki jo lahko da samo narod, samo ljudstvo.«

Pravo demokracijo hoče Popović, tako, ki jo more dati samo vlada ljudstva — bi se zdelo.

Kaj še! Komaj je povedal, kaj zahteva demokracija, že jo je začel utesnjevati:

»Toda pri tem se moramo zavedati, da v smislu naše usodne povezanosti, ki nas vodi kot osnovna misel,

more dati koristne rezultate samo tista demokracija, ki je zasnovana na iskrenem jugoslovanskem pojmovanju in čuvstvanju.«

Tipično jugoslovansko! Najprej vse kakor ljudstvo hoče. Takoj v sledečem stavku pa sme hoteti ljudstvo samo tisto, kar predpisuje JNS.

Res, to je jugoslovanska demokracija. Mi pa hočemo demokracijo, to se pravi vlado ljudstva. Ljudstvo naj odloči, kakšno državno ureditev hoče, vsak drug pa mu ima sicer pravico dajati nasvete, ne pa predpisov.

Zato pa je samo eno gotovo: dokler ne bodo jugoslovanski nacionalisti potisnjeni popolnoma ob stran, ne more priti ljudstvo do besede, in dokler ne pride ljudstvo do besede, ne more priti do miru in reda v državi.

Nemška nevarnost

III.

Nečesa se Slovenci vse premalo zavedamo. Narod, ki se zanaša zgolj na tujo pomoč in vse pričakuje od drugih, ne da bi sam kaj tvegati, nima bodočnosti. Vojaški pakti in zunanja politika nas sami ne moreta rešiti. Močna je samo tista država, ki sloni na narodni volji. Naša naloga in naše najučinkovitejše samoobrambno sredstvo je poglobljanje slovenske zavesti v najširših plasteh naroda in notranja strnitev slovenstva. Državna zavest mora rasti iz slovenske zavesti. Prave državne zavesti ne bo, dokler se ne bosta državna in slovenska zavest hranila iz istega vira. Vse, kar ovira okrepitev slovenske narodne deluje v roke naših zunanjih nasprotnikov. Kdor hoče državno zavest ustvariti preko neke jugoslovanske narodne zavesti, hodi po nemogočih ovinkih, in kdor hoče slovensko stvar podrediti nekim državnopolitičnim načrtom, opravlja herostratsko delo. Državna zavest bo rastla le iz prepričanja, da je ta država tu po naši volji in zaradi nas in v službi naših narodnih koristi in da smo polnopraven državni narod, enako kakor Srbi in Hrvati. Strahotno odgovornost si nakopavajo tisti, ki iz nekih tesnih nacionalopolitičnih ali strankarskih vidikov nasprotujejo polni enakopravnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov in tirajo stvar tako daleč, da slovensko narodno prepričanje postavljajo v nasprotje z državno mislijo. Žal je neki pojovni tesni nacionalizem mnoge naše ljudi tako zaslepil, da najočitnejših dejstev ne vidijo in še danes niso spoznali, da vsako odlašanje rešitve nekih osnovnih vprašanj državne biti razmere v državi le še bolj komplicira in poslabšuje. Goli cinizem je, če kdo pripisuje krivdo na nezadovoljnosti ljudstva nekim »protidržavnim elementom«.

So predeli slovenske zemlje na severu in severovzhodu, kjer je slovenska zavest med ljudstvom še premalo utrjena in kjer smo komaj za silo premagali pojave, kakor je bilo štajerčijanstvo in madžaronstvo. S tem dejstvom tudi naši nasprotniki računajo. Ne zmemo prezreti, da razen Nemcev tudi Madžari preže na našo zemljo. Duša premurskega ljudstva je za slovensko stvar komaj na pol pridobljena. Naravnost obupno početje je tu šariti z nekim jugoslovanskim nacionalizmom in iz ljudi, ki še niso dovolj trdni Slovenci, hoteti vzgajati mimo slovenstva jugoslovanske nacionaliste. To se pravi naše ljudstvo begati in delo nasprotnikov podpirati. Nihče ne ve, če ne bo kdaj slovenska zavest in z njo državna zavest obmejnega prebivalstva.

Tu nas jugoslovenstvo ne more rešiti. Narodna zavest nekega ljudstva se ne pridobiva in menja od danes do jutri, to je dolgotrajen zgodovinski proces. Če bi se del našega ljudstva kdaj izneveril slovenstvu,

Zavest jugoslovanske skupnosti bo rastla preko državne zavesti in to preko slovenske, druge poti ni. Narodne skupnosti ni brez kulturne skupnosti. Lahko danes prepričate kakega ideološko zaritega inteligenta, ne pa našega preprostega človeka, da smo si katoliški Slovenci in ki sta stoletja živel pod sličnimi duhovnimi in političnimi vplivi. Nas loči od Nemcev in Madžarov slovenska narodna zavest, in čim močnejša bo ta, tem močnejši bo odpor našega ljudstva proti tuji propagandi. Nemci to dobro vedo, zato bi danes radi obnovili štajerčijanske metode propagande in izrabljali nezadovoljnost našega ljudstva z državno politiko. Jugoslovanski centralizem in nacionalizem sta mu neohote najboljša pomočnika. Zato je naša naloga, da slovensko misel in zavest širimo in poglobljamo, v politiki pa se borimo za popolno enakopravnost Slovencev kot državni narod.

Narodna vzgoja ljudstva ni stvar hrupne propagande, ampak tihega, smotrnega prosvetnega dela, ki mora biti osnovano na poznanju duševnosti in socialnih razmer kmečkega in delavskega ljudstva. Študiju našega človeka, njegovega značaja in njegovih življenjskih pogojev bo treba posvetiti večjo pozornost ko doslej. Narodne vzgoje ni brez posredovanja narodnih kulturnih vrednot. Kdor torej hoče biti prosvetni delavec in narodni vzgojitelj, mora sam te vrednote do-

življati in stati v nekem intimnem odnosu do slovenskega kulturnega življenja in ustvarjanja. Le narodna propaganda, ki bo zajemala iz polnega vira narodnega duhovnega življenja, bo imela trajne uspehe. Nemci se tega bolj zavedajo ko mi. Zato je takega pomena, da si ustvarimo poleg Ljubljane še druga središča in ognjišča slovenskega kulturnega življenja in snovanja in to zlasti na severni meji. Ne zadostuje, da postaja zunanje lice Maribora slovensko, Maribor mora postati žarišče slovenske duhovnosti, če naj vrši svoje narodno poslanstvo na meji. Jugoslovansko prepletkani Maribor tej nalogi ne bo nikdar kos. Sicer pa ne bi prišli do konca, če bi hoteli na tem mestu o naših narodno obrambnih vprašanjih podrobneje razpravljati.

IV.

Ne vemo, kake položaje in možnosti ustvari Slovincem bodoči razvoj, vemo pa to, da bo obstal samo tisti narod, ki ima voljo do polnega narodnega življenja in voljo, da za svojo bodočnost nekaj tvega. Neki površen politični nacionalizem nam je skoraj ubil vero v narodno misel, da smo se navadili računati le še z zunanjo silo in pravico močnejšega. A nacionalizmu so postavljene meje, tudi nemškemu in italijanskemu, ki sta dosegla svoj višek.

Dejstvo je, da slovanski narodi številčno rastejo, medtem ko se nemški komaj vzdržuje na sedanji višini in ni nič na boljšem ko francoski.

Opazovalec

Posmrtno slovo

Bridkost je zaorala v nas — dr. Lojzeta Resa ni več med živimi. — Sredi maja so položili njegovo mlado, od dela in truda obnemoglo telo na pokopališču v Gorici obkroženo kraške zemlje.

V sončni Goriški, kjer je bil rojen, je tudi študiral. Svoj poklic je iskal izprva v teologiji, ki jo je pa pozneje zapustil in dosegel dokončno profesuro za slovenske jezike na visoki trgovski šoli v Benetkah.

Pokojni je bil v življenju dosleden zgled našega malega, preprostega, marljivega človeka, ki si z odtrganjem od svojih ust polagoma strne skromno stvarno družinsko blaginjo, ki je pa prečesto obenem povod, da telo prekmalu izhira. Neutrudljivo delaven v svojem poklicu — pri njem je bilo zasebno delo še nujnejše od službenega — je tudi on izhiral od oslabelosti srca.

Gmota razmer pa ga na videz ni niti najmanj težila, s smehljajočim pogledom, pogumnim korakom in čvrstim telesom je kakor krilil med Benetkami po ulicah in galerijah, lokalih, doma, pozdravljal in odzdravljal ljubeznivo, se rokoval z znanci povsod. Vse ga je poznalo! Vzbuja je s svojim pojavom občutek, da živi in diha z obrazom nekje v sferi višje, le s toplim svojim srcem in telesom je med nami.

S kakšno požrtvovalnostjo je sprejemal slehernega našega popotnika — in teh je bilo mnogo, ki jih je pot vodila preko Benetk; to vedo tisti, ki so bili tega deležni.

Nepopisno je ljubil slovensko književnost, glasbo in likovno umetnost, jim utiral pot v tuji svet. Prevajal je mnogo, pisal pregled v italijanski Biografski leksikon itd. Bil je tudi mednarodno ugleden, večkrat je o umetnosti predaval v Nemčiji.

Kako je bil tesno povezan s slovenskimi impresionističnimi mojstri in našo prvo povojno umetnostjo, priča njegovo neumorno prizadevanje za omogočitev samostojnega nastopa slovenske umetnosti na beneški »Bienali«, ki bi omogočila za to priliko posebno knjižno izdajo v italijanščini. Upal je, da bo že v bližnji bodočnosti s svojim vplivom to dosegel, kakor je dosegel slovensko zastopstvo na mednarodnih razstavah v Padovi, Rimu in Benetkah.

Srčno se je radovala njegova kristalna otroška duša teh naših uspehov, največjega mu — žal — ni bilo več dano.

Ne ud — ne roka — bil si duša naše duše!

Nad silnim nacionalizmom bo zmagala nazadnje le narodna misel in evropska kulturna skupnost. Bodočnost malih narodov ni v posnemanju teh nacionalizmov, ampak v njih solidarnosti in v veri v zmago narodne ideje v njenem slovenskem, to je kulturnem in človečnostnem pojmovanju, po katerem imajo mali narodi isto pravico do življenja kakor veliki. Ne malimo moči ideje. Tudi najnasilnejša politika je še vedno skušala svoje početje opravičevati z navedenimi razlogi in javno mnenje kulturnega sveta ima vedno še svojo moč, ki se da politično valorizirati. Ideja narodno enotne države je že doživela svojo kulminacijo, a narodna ideja je danes bolj ko kdaj prej ideja bodočnosti. Verujemo v njeno zmago, ki bo ob enem zmaga načela enakopravnosti in samoodločbe vseh, tudi majhnih narodov. Tudi majhnega kulturnega naroda ne morejo v Evropi kar tako zbrisati iz zgodovine, a to velja seveda samo za narod, ki se zaveda samega sebe in ga svet pozna. Ko bi kaka katastrofa dala danes našim nasprotnikom usodo slovenske zemlje v svoje roke, bi si jo brez velikih pomislekov razdelili, in svet bi se komaj zavedal, da je prenehal biti eden izmed evropskih kulturnih narodov — po naši krivdi. Svet danes Slovence pozna samo kot drobno neke jugoslovanske nacije in ne ve, da smo

Danes

smo Slovenci narod brez enotne volje in neadini na zunaj. Zato tudi za državo ne pomenimo tega, kar bi morali. Ta narodna šibkost in neenotnost lahko postane usodna za nas. Ljubezen drugih za nas se neha tam, kjer se neha lastna korist. Nimamo sicer povoda, da bi obupavali nad svojo usodo, niti nad usodo zamejnih rojakov, a želi ne bomo, če ne bomo sejali. Bodočnost bo naša, če bomo kot narod pokazali svojo voljo do življenja. Nacionalističnih slepil pa se moramo korenito otrestiti. Politika primojduševskih kretenj je pri majhnem narodu smešna. Pokopati moramo vsako misel na osvajanje zemelj, ki so bila nekdanj naša, a so danes popolnoma potujčena. Zgodovina se ne da popravljati in naše sklicevanje na neke zgodovinske pravice bo ostalo svetu nerazumljivo. Naš čas pride takrat in nikdar prej, ko bo o priпадnosti k nekemu narodu ali državi odločala volja prizadetega ljudstva. Za ta čas se moramo pripravljati in vse svoje delo, zlasti podrobno, usmeriti v to smer. Narodna zavest v najširših plasteh našega ljudstva je najboljšo poroštvo naše bodočnosti. Na tej osnovi lahko politika gradi svoje račune in na nobeni drugi.

L.—i

Omahnili smo! — Dal pa si nam za bodočnost nauk: delajmo, hitimo, ker ne leta, morda so nam ure štete.

Ob Tvoji izgubi se nam zde poslej beneške lagune prazne in osamljene in da tudi one v boleti za Teboj nemo plakajo.

Lojze, kristalni značaj; slovenski človek; verni drug, med dragimi najdražji — slovenska umetnost se Tvojemu spominu spoštljivo klanja!

France Kralj.

Izbran fižol

26.

Time is money.

»Putnik«, ali, kakor bi se moral na naših tleh imenovati, »Potnik«, je ustanova, ki naj podaja potujočim obvestila, kadar si jih želijo. Taka obvestila bi morali tamkaj kar sipati iz rokava.

Zadnjič sem imel opravka, želel sem zvedeti prav preprosto stvar, in sem stopil tja. Namesto da bi dobil odgovor, sem moral gledati, kako so iskali vse mogoče prospekte med vsemi mogočimi kupi papirja in brošur, medtem pa je gospod v lovskem kroju neprestano telefoniral z znančlovci in motil iskanje podatkov. Po dolgem času se je našel papir s pomanjkljivimi podatki v nekem predalu, mene se je pa polasčal občutek manjvrednosti, ker nisem bil oblečen v lovski kroj ali vsaj okrašen z gamsovim repom. V obupu sem dvignil pogled proti stropu in zagledal na steni napis »Time is money«. Uvidel sem, da spada tja prav toliko, kakor napis »Putnik«, ki visi nad vhodom.

27.

Iz — radia.

Nacionalno uro poslušam zelo redko, n. pr. če pozabim takrat poiskati kaj drugega. V pone-deljek, 4. 5. t. l., se mi je to pripetilo, ker je nekdo predaval stoletnici Ciglerjeve »Sreče v nesreči«. Ta povest je bila, če se zelo ne motim, res prva, ki sem jo kot otrok prebral, in zato me je predavanje privezalo. Ali kako so mi stopila »ušesa pokonci«, ko zaslišim navajanje meni popolnoma neznanega francoskega pesnika »Lamartèna« in meni še bolj neznanega Angleža Miltona, ki je baje spisal »Izgubljeni raj«. Priznati moram, da se mi je pri omenitvi »Izgubljenega raja« (predavatelj je rekel »paradiž«) posvetilo, da misli predavatelj z »Lamarténom« na »Lamartina«, z Miltonom pa na »Miltana«; spomnil sem

se namreč, da je Jugoslovenom »Londn« »Londón«, ker izgovarjajo Srbi to ime tako, in spomnil sem se, da je v ljubljanskem radiu Baldwin včasih »Beldvin«, včasih pa »Boldvin«. Smétana je bil pa tudi že »Smetána«.

Ko sem obiskoval še nižjo gimnazijo, nam je profesor zgodovine nekoč pravil o Monskjuju; isti profesor je v višji gimnaziji izgovarjal ime gradu »Sanssouci« »Sansúci«; vsakdo si lahko predstavlja, kakšen vtisk imajo dijaki o takem znanju učiteljev. To, kar velja za profesorje, velja še bolj za radio, katerega kulturno poslanstvo je zvezano s še večjo odgovornostjo, ker deluje predvsem nasproti ušesom preprostega ljudstva. Zato naj si predavatelji in napovedovalci še pred predavanji pribavijo vsaj tisto znanje, ki je v zvezi z vsebino predavanja in napovedovanja, kakršno so si sami zamislili. Z.

Nasvèt.

Pokojni kralj je dal v Beogradu postaviti velik »Dijaški dom«, v katerem ima več sto vseučiliščnikov popolno oskrbo. Poleg tega tam vseučilišče tudi samo skrbi za dijake z več menzami. Zagreb ima velikansko poslopje »Aleksandrovo ustanovo«, ki zavzema ves prostor med Preradovićevo, Kukuljevićevo, Gajevo in Kraljice Marije ulico, v katerem so nastanjene vse mogoče kuhinje: dijaška, uradniška, delavska, za brezposelne in druge reveže. Ljubljana še od daleč nima kaj takega. Če je pokojni kralj sam spoznal potrebo, da podpre siromašne dijake, ali ne bi bilo v njegovem duhu, če bi se tudi v Ljubljani postavila taka ustanova, n. pr. velika kuhinja, ki bi dajala za nizko ceno ali brezplačno hrano vsem, ki so primorani beračiti in stradati? To bi bil najlepši spomenik, ki bi ne bil samo za oči, ampak tudi za srce! Stavba naj bi bila dostojna, higienska, tudi na zunaj spomenik. Danes imamo vse polno »tednov«: otroškega, tuberkuloznega, Rdečega križa itd. — vsi imajo človekoljuben namen; ali taka ustanova bi prekosila vse. Bolezen je zdraviti pri korenini, a ne šele potem, ko je že tu. Odpravimo njene vzroke. Kaj pomaga, pobijati tuberkulozo, če se pa za njene vzroke ne zmenimo! Z obrokom zadostne hrane je storjenega več, ko še s tolikimi zdravniškimi ordinacijami. Zbrani denar naj se uporabi koristno.

To je moj nasvet, ki ga objavljam z željo, da bi predvsem mladina povedala svoje. —r.

Podobe iz naci-raja

1. Kaj pripoveduje Louis de Brouckère.

(Iz »Peuple de Bruxelles«.)

V času, ko molči časopisje desnice in velikega tiska o početju rjavcev v Nemčiji, razgrinja Louis de Brouckère v listu »Peuple de Bruxelles« sledeče prijaznosti: ... Na tisoče jih je, ki jih kot opozicionalce vlačijo pred izredna sodišča, potem ko so jih bili mučili. Samo v Wuppertalu znaša število zaprtih delavcev 628, socialistov in komunistov, ki so obtoženi, da so strokovno delovali. Naslednji zgled naj pokaže, česa vsega se domislijo.

Oblasti so domnevale, zakaj, ni mogoče do- gnati, da so obdolženi organizirali med seboj pe- torke, sestav, ki je v tajnih organizacijah pogost. Mučitelj si je zato naprtel nalogo, da dožene pri vsakem obdolžencu imena ostalih štirih. Tisti, ki teh imen niso znali ali hoteli povedati, so bili neusmiljeno pretepeni s palicami. Sedem jih je umrlo pod udarci, s stisnjenimi zobmi, ne da bi se dali omehčati po dolgotrajnem pretepanju, namreč: Muth, Kreikenbaum, Stein, Pichard, Kraemer, Merten in Watermann. Kmalu po mu- čenju so umrli Jericho, Scheffels in Hiesebach, 618 drugih pa še ni doživelo konca muk. V za- porih ali taboriščih čakajo, ponižani, pretepani, sestradovani...

Louis de Brouckère, v Evropi dobro znano ime belgijskega socialista, dostavlja, da so to zgledi početja tistih, ki so vzor francoskih Taittingerjev in Henriotov.

2. Pogromi na katoličane v rjavi državi.

(Iz daljšega pisma nemškega patra.)

Brez ozira na procese zaradi deviznih pregre- škov, ki so v rjavi državi velika moda, naj Vam opišem nekaj dogodkov. Novembra 1935 si je v vasi Hardstadt poleg Bremena vzel življenje župnik, kakor hitro je zvedel, da ga pridejo iskat rjavci, ki ga bodo izpostavili sramoti in vodili s sramotilno desko na vratu po vasi, ker se je branil odstraniti napis nekega Juda s spominske plošče padlih v vojni in si je s tem nakopal sovraštvo rjavih tolpe. Drugega župnika so gonili z napisom »Judovski hlapec sem« okrog vratu po vasi okrog samo zato, ker je rekel, da mu je pošten Jud ljubši, kakor krščanski podlež. V istem času je posebno sodišče v Dortmundu obsodilo 54 letnega vikarja Rölleja iz Bochuma na 6 mesecev ječe, ker je nasproti rjavcu »razžalil vodnika«. V Ber- linu je bil obsojen na zaporno kazen 52 letni župnik cerkve sv. Matije, Albert Coppenrath, ker je na dan pogreba naci-rajovodje (Gauleiter) obesil samo cerkveno, ne pa tudi kljukaste za- stave. Za članek v katoliškem listu »Franziskus-

Blatt« je prejel duhovnik P. Benigne v Mainzu dve leti ječe. V članku je namreč pohvalno omenil dva Belgijca, ki sta bila zaradi belgijskega domo- ljubja od nemških okupacijskih oblasti obsojena na smrt.

Deželno sodišče v Hanau-u je obsodilo župnika Ludvika Rotha v kraju Dietzes na osem mesecev zapora, ker je v pridigi izjavil, da ni »človeško življenje v novi Nemčiji nič vredno«. Čeprav je to res, ali pa, ker je res, je moral v zapor. Bivši poslanec Centruma, Knothe, je dobil 10 mesecev zapora, ker je pomazal nacionalistične plakate. Župnik v Gross-Littgen v Posarju je bil obsojen v skladu z obljubami Nemčije Zvezi narodov pred plebiscitom na zapor 4 mesecev samo zato, ker je s prižnice oznanil, da je tajna policija prepove- dala prečitane izvestnega dela pastirskega pisma škofovske konference. V ječah rjave Nemčije le- žijo socialisti, komunisti, demokrati, židje, duhov- niki obeh veroizpovedi, ker so se zavzemali za svobodo vere in vesti. Zaprti so tisti duhovniki, ki so brali maše za dne 30. junija l. 1934 umorjena katoličana dr. Clausenerja in Probstja, ali ki so brali maše za 6 umorjenih delavskih mladeničev v Kölnu. Kakor vse druge protifašiste, pretepa- jo, mučijo in morijo v taboriščih tajne policije, za- porih in v kaznilnicah tudi katoličane. ltd., itd., itd.

Nemški pater sklepa pismo: Čas je, da se ce- lotni kulturni svet dvigne zoper grozote, ki se godijo dan na dan v rjavi državi. Mi pa pravimo, da večkrat tudi taki zgledi na naših tleh ne rodijo logičnega sadu, in da jih je prav mnogo, ki zaradi trenutne koristi in ozkih političnih namer z na- slado objavljajo

Vprašanje g. ljubljanskemu županu

V pojasnilih k proračunu ljubljanske mestne občine za l. 1936-37 je na strani 18 pod part. VIII. pog. 15 zapisano tole:

»Dne 15. 8. 1935 izplačana nagrada
Dr. Joži Bohinju za sestavo delavskega reda
2500 Din.«

G. dr. Jože Bohinjec je bil namreč že pod prej- šnjim režimom ud ljubljanskega mestnega sveta, seveda imenovan, ne od ljubljanskih občanov iz- voljen. Bila mu je torej izplačana pod prejšnjim režimom (15. 8. 1935) nagrada 2500 Din, ki je bila postavljena šele v letošnji proračun! Ne vemo, kdo izmed prejšnjih režimovcev je naročil takratnemu in sedanjemu udu ljubljanskega mestnega sveta, da naj prav on sestavi delavski red. Vprašamo se- danjega g. župana, če mu je ta zadeva znana in če je že dal preiskati, koliko je g. dr. Joža Bohinjec za sestavo delavskega reda sploh dobil, kajti jav- nosti je na razpolago le samo mestni proračun, iz izkaza je pa razviden samo znesek 2500 Din. § 78 zakona o mestnih občinah z 22. 7. 1934. poznajo ljubljanski občani, vsaj tisti, ki se za mestno upravo zanimajo. Prepričani smo, da bo sedanji g. župan, ki je odredil revizijo različnih strok mestnega gospodarstva, dal na naše vprašanje jav- nen odgovor, ki ga žele ne le mi, ampak veliko ljubljanskih občanov.

ZADRUŽNA TISKARNA

REG. Z. Z. O. Z.

Priporoča se za tiskanje

časopisov, revij in knjig;

reklamnih letakov, lepa-

kov, vabil za gledališke

odre in koncerte; vizitk,

kuvert, tiskovin za urade,

hranilnice, posojilnice in

trgovine ter vseh v tiskar-

sko stroko spadajočih del.

V LJUBLJANI
TYRŠEVA C. 17

TELEFON 30-67

Urednik in izdajatelj: Karel Andreč v Ljubljani.

Opozarjamo in vabimo

»Slovenija« je začela izhajati v najtežjih časih, ko je bila vsaka svobodna beseda popolnoma zatrita. Mnogi se je niso upali naročiti, drugi so jo dobivali v ovitku. Vzdržala je, vzdržala s po- močjo naročnikov. Drugih virov ni imela. Dosti- krat je šlo težko, celo prav težko, a šlo je. Sedaj izahja že peto leto. Še vedno se bori s težavami. Ne bomo prikrivali: nekaj ji je škodovalo lansko znižanje plač, nekaj stavka v tiskarski stroki, ko je morala za več mesecev prenehati. Uredništvo in uprava se trudita, da izgubljeno kolikor mo- goče popravita. Je pa to tudi stvar naših naroč- nikov in prijateljev, predvsem tistih, ki so nam od vsega začetka zvesti. Te prosimo v prvi vrsti, da nam priskočijo na pomoč z nabiranjem novih naročnikov. Dobrodošli so nam tudi samo naslovi takih, ki z mislijo, ki jo zastopa »Slovenija«, soglašajo, pa nanjo še niso naročeni! Pošljite nam jih. Oglasilo se je sicer že mnogo novih naroč- nikov, a še vedno ne toliko, da bi lista obstoj bil popolnoma zagotovljen. Vabimo prav posebno mladino, ker prav njej utira list pot v boljšo bodočnost.

Mali zapiski

Prepovedan list

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepove- dalo širiti št. 42 tednika »Trgovački vjesnik«, ki izhaja v Zagrebu.

Prepovedan shod

Za nedeljo dne 24. maja t. l. je združena opo- zicija napovedala shod v Kruševcu v Srbiji. Shod je vlada prepovedala in policija zbrane zboroval- ce razgnala.

Ob reorganizaciji JNS.

Zagrebski humoristični tednik »Koprive« pri- obučujejo glede na »Novi program« JNS karika- turo, na kateri zatruje pred cirkuškim šotorom z napisom »JNS« direktor Uzun: »Izgubili smo dokaj ekzotov, zato smo pa spopolnili svoj pro- gram z novimi šaljivimi točkami.«

Umetna zabela

V začetku tega meseca je govoril v Berlinu Ve- lja Popović, minister notranjih zadev v Jevtiče- vem kabinetu. Mož je znan izza lanskih petomaj- skih volitev, še bolj se je pa proslavil s svojim znanim govorom v narodni skupščini, ko je na- povedoval še nasilnejše metode. V povračilo za njegov obisk je predaval minulo soboto v Belgru- du Adolf Ert iz Berlina. Fašistične in hakelkraj- lerske metode so znane, pa mislimo, da nam jih prav nič ni treba. Številčno nazadovanje hakel- krajclarskega tiska, ki ga še uradna statistika ne more prikriti, je pač najboljši barometer za no- tranjo vrednost narodnega socializma. Če pa so že potrebni potovalni učitelji od drugod, naj se po- vabi koga iz zavezniških držav, n. pr. Francoza, Angleža ali Čeha, kjer kuhajo z mastjo, ne z mar- garino.

»Auf biks!« in kultura

V Goričah pri Trziču pod Golnikom na Gorenj- skem se je v nedeljo zvečer steplo več kmečkih fantov in brezposelnih delavcev iz raznih krajev. Kajpada so vsi bili natreskani »tistega, ki korajžo da«. Iz gostilne se je razgrajanje nadaljevalo po vasi in je končalo pred župniščem, baje v nameri, da izropajo cerkev. Iz tega surovega pretepa, ka- bi znaj ne- kateri radi kovali političen kapital. Prikazujejo ga kot nekakšen »kulturen boj«. Le ne se smešiti pred svetom, ki nas že tako ne ceni preveč. Ali pa se znabiti vračamo nazaj v l. 1924?

Mednarodni policijski kongres

V nedeljo, 24. t. m., se je v Beogradu sestal XII. mednarodni policijski kongres. Zborovanje je otvoril minister notranjih zadev dr. Anton Koro- šec, ki je po običajnem pozdravu dejal med dru- gim: »Policija je oblast splošne uprave, ki skrbi za javni mir, varnost in red, za varnost prometa, za zdravje ljudi in živine, za javno moralo in za napredovanje narodnega gospodarstva, v pre- prečevanju ogražanja vsake vrste v tem pravcu in odstranjevanju nasilnih motenj s tem, da se ukrene vse, kar je v ta namen potrebno.« Oprostil se je tudi, da Beograd gostom ne more nuditi ugod- nosti, kakor druga velika mesta, rekoč: »Mi smo mlada država, ki še ni v vsem zgrajena, in zato vam ne moremo nuditi toliko na arhitektonskih in drugih lepota mesta, kakor morejo to nuditi stare države.« Avstrijsko policijo zastopa na kon- gresu Mihael Skubl, po rodu Slovenec.

Slovenščina pri železnih.

V jugoslovenščini, ki se je kaj pridno poslu- žuje železnica, pomeni vlak voz, voz pa kola. Ne- davno je vprašal neki prometnik vlakovodjo tako-le: »Tone, koliko kolov imaš v vozu?« Pre- vedeno na naš »dialekt« se pravi: »Koliko voz imaš v vlaku.« Nisem si mogel kaj, da ne bi ser- viral tako dobro zabeljenega fižola našim jugo- slovenarjem, ki jim bo gotovo dobro teknil.